

Nemůžete lidi považovat za zlé potvory

ROZHOVOR S Janem Dědičem o důvěře v Čechy, obchodním právu, případu Sazka a členství v KSČ

Advokát Jan Dědič, profesor VŠE, je 69. let považován za jednu ze tří hlavních autorit českého obchodního práva. Byl členem týmu, který chystá novou podobu obchodního práva. Letos návrh projedná parlament – spolu s novým občanským zákoníkem.

TOMÁŠ NĚMEČEK

LN Vypořádal jste, že by bylo v českých obchodních zvyklostech něco typického? Mají Češi v oblíbenosti určitý typ smluv, zajištění nebo obchodních společností?

Je tady poměrně vysoká míra zajištění závazků. Což je patrně důsledkem vzájemné nedůvěry.

Znáte ten příběh s rakouskými c. & k. důstojníky? Císař je musel prohlásit za „směněčně nezpůsobilé“, protože když podepsali směnku a pak neměli na její zaplacení, zastřelili se. Aby císař zabránil úbytku důstojníků, musel jim směnky patentem zakázat. Taková pěkná ukázka, jakou sílu měl závazek...

LN Hrabě Kolowrat-Krakowský říkal, že když po návratu z Ameriky restituovali majetek, všichni chtěli v 90. letech uzavřít smlouvu s ním, nikoli s jeho lidmi. Sice o něm nic nevěděli, ale spoléhali na to, že jeho slovo platí.

Ano, obchodní právo tradičně nelepelo na to, že smlouvy musí mít písemnou formu. Rozhodující bylo slovo; kdo by ho nedodržel, toho by obchodní komunita vyloučila.

Moje zkušenost z počátku 90. let je taková, že zahraniční investoři se nás ptali, jak si přesně mají počínat, aby dodrželi zákon. Čeští podnikatelé chtěli vědět, jak by mohli povinnosti legálně obejít.

Dnes už si myslím, že takový rozdíl mezi oběma skupinami není.

LN Češi se zlepšili?

Ne, zahraniční investoři zjistili, jak to tady chodí.

K tomu obcházení povinností a nižší váze slova ovšem přispívá i přístup soudů. Pokud vám řekne, že smlouva je najednou po letech z ryze formálního důvodu prohlášená za neplatnou, zvyšuje to nedůvěru a potřebu zajišťování. Proto nová úprava občanského práva říká, že slovo zavazuje a omezuje možnosti soudů „zneplatnit“ smlouvy.

LN V roce 1997, po skandálech na kapitálovém trhu, ministr Jan Stráský přiznal: „Podcenili jsme fakt, že zlo ze světa není odstranitelné.“ Nečekal, že tolik lidí – od Koženého po Tykačův Motinvest – bude hledat mezery a klíčky. Na základě čeho spoléháte, že větší volnost obchodního práva nezvýší míru nepoctivosti?

Takto: žádný zákonodárce nemůže apriorně vycházet z toho, že lidé jsou zlé potvory. Jinak by soukromé právo ani nemohlo existovat. Nikdy nebude za každým člověkem dohlížitel, který by ho práskal rákoskou přes ruce.

Moderní stát samozřejmě poskytuje ochranu slabší smluvní straně, aby ji ekonomicky mocné subjekty nepřeválcovaly. Ale jinak je právo založeno na obecném srozumění, že takto je správné se chovat, taková pravidla dodržujeme. Nikdy kodexy nevznikaly z nápadů osvěcovaného panovníka. Sesbíraly se uznávané obchodní zvyklosti a přepisovaly se do pravidel. Aby si je lidé nemuseli ani dávat do smluv – protože už budou v zákoně.

Základní kapitál Jedna koruna

LN Zkusme to na klasičtějším příkladu. Pánové Kalina, Malina a Jahoda chtějí mít stavební společnost s ručením omezeným. Co se v nové úpravě změní proti dosavadnímu právu?

Doufám, že se v parlamentu podaří prosadit myšlenka, že by nemuseli platit za notáře. Chceme dát na výběr: buď chcete jistotu a zaplatíte si notáře, anebo zariskujete, že vám registraci soud odmítne. S touto volbou počítá i úprava v EU.

Byl to paradox. V době mého členství v KSČ byl mým nejlepším kamarádem klávesista Plastic People Josef Janíček,

FOTO LN - TOMÁŠ KRIST

A pak je tu snížení základního kapitálu s. r. o. na minimum. Může to být i jen 1 Kč.

LN Sami říkáte, že je to změna „viditelná, ale fakticky bezvýznamná“. Proč ji tedy zavádíte?

Fakticky zákon nenutil žádnou s. r. o., aby dosavadní základní kapitál 200 tisíc udržovala nebo měla majetek v této hodnotě. Pro ochranu věřitelů to má malý význam.

Když jsou akcie na majitele takovým nástrojem korupce, proč se tedy nezruší peníze? Ty jsou také anonymní a na držitele.

Šlo nám o to, že třeba nemáte peníze, zato však geniální projekt, na který vám banka ráda půjčí. Můžete si tedy půjčit rovnou na ten projekt, nikoli na splácení základního kapitálu. Je otázka, kolik lidí toho využije; když budete mít základní kapitál pět korun, možná nenajdete obchodní partnery.

LN Co když se Kalina a spol. rozcházejí?

Na to by měli pamatovat při uzavírání společenských smluv. V 90. letech jsme klienty často upozorňovali: Vy si dáváte do smlouvy, že skoro o všem se rozhoduje minimálně jedenapadesát procenty hlasů, ale co když se nedohodnete? – Kdepak, jsme kamarádi, dohodneme se vždycky... Zpravidla za půl roku pak jeden z nich přišel, že se nemohou dohodnout, a jediná rada byla – zrušit společnost.

LN Na Malinu je vyhlášena exekuce, protože se zadlužil. Dnes by jeho podíl přešel na s. r. o. a Malina by dostal vypořádací podíl. Podle nové úpravy by byl jeho podíl vydražen, což je sice pro věřitele výhodnější, ale společenským se objeví v s. r. o. cizí člověk.

To je sice pravda, ale mělo by tam být jejich předkupní právo. Budou mít šanci ho získat jako první.

Proč tedy nezrušíme i peníze?

LN Zásadní změny obchodní úpravy přijal po roce 2000 kdekdo – Británie, Francie, Pobaltí, Německo, Rakousko, Polsko... V EU probíhá nepsaná soutěž, kdo vytvoří přitažlivější právní prostředí. Čím by v této konkurenci mělo obstát české právo?

Tuto otázku jsme si také kladli. Zprvu by mělo nabídnout daleko větší možnost než dosud, aby se obchodní společnost vnitřně namodelovala podle svých představ. Zadrželo by mělo odbourat administrativní překážky. Zatřetí by mělo využít zkušenosti a instituty z jiných právních řádů, na jaké jsou zahraniční investoři zvyklí.

LN Advokátka Vladimíra Glatzová poznamenala: Máme v České republice nějakých 350 tisíc obchodních společností. Kdyby každá vynaložila na seznámení s novou právní úpravou deset tisíc korun, je to 3,5 miliardy.

To je myslím trochu zkršené. Samozřejmě si každá nová právní úprava žádá nějaké studium. Ale drtivá většina z těch 350 tisíc společností si nikdy žádné právní školení nezařizovala a ani zařizovat nebude. Ostatně není jasné, kolik z nich je opravdu „živých“.

Kritici by také měli férově říct, že tyto společnosti novou úpravou ušetří: pokud jim například odpadne povinnost dělat každý rok notářský zápis nebo nechat si jmenovat znalce soudem.

Navíc se taková argumentace tváří, jako bychom dnes měli dokonale jasnou právní úpravu, které všichni rozumějí. Přitom existují případy, kdy Nejvyšší soud prohlásí, že dosavadní praxe byla chybná.

LN Kde jste usoudili, že obchodní život stejně proudí jinudy, a rozhodli se uvolnit řečiště?

Například u tzv. souběhu, tedy když je někdo členem statutárního orgánu společnosti a současně má manažerskou smlouvu se shodnou pracovní náplní.

Nejvyšší soud od roku 1993 konstantně rozhoduje, že souběh je nepřijatelný – a stejně to nikdo nedodržel. Klientům jsme pravidelně říkali: Pozor, je to riziko, a všichni mávali rukou, protože právo stálo mimo realitu. Kdyby *Hospodářské noviny* nerozmázly nedávny rozsudek Nejvyššího správního soudu, nikdo si toho nevšímá dodnes.

LN Jak byste si představoval ideální řešení?

Tak, že odměna za výkon funkce bude mít z hlediska veřejnoprávních předpisů též režim jako mzda. Nerozumím argumentům odpůrců, podle nichž existuje riziko, že někdo bude placen dvakrát za totéž. Pak by přece představenstvo porušovalo povinnost péče řádného hospodáře, to je logické.

LN Ještě jedna otázka k nové úpravě: zavádíte tzv. podílní listy ve společnostech s ručením omezeným, převoditelné cenné papíry. Takže by se dalo zlomyslně říci, že po anonymních akciích zavedete i anonymní s. r. o.

Podílní listy mohou být vydány jako cenné papíry na řad, takže v nich je jméno vlastníka.

Ale mě to tažení proti listinným akciím na majitele připadá naivní. V Německu i Rakousku je mají a vůbec je nenapadlo je rušit. Víte, když se pořád říká, jak jsou akcie na majitele nástrojem korupce, proč se tedy nezruší peníze? Ty jsou také anonymní a na držitele.

Soudce Kozák neměl pravdu

LN Co říkáte na insolvenční řízení se Sazkou? Rozložil insolvenční zákon dobře síly mezi věřitele, akcionáře a soud, případně i správce a management?

Myslím, že na tom případu je vidět, že nový insolvenční zákon fun-

guje dobře. Všechny zájmové skupiny mají právní prostředky, jak ten průběh ovlivnit.

Ekonomicky je správné, že hlavní slovo je u věřitelů. Protože kdyby společnost byla předlužená – a já propána netvrdím, že Sazka je předlužená, protože to nevím –, pak by měl rozhodovat ten, kdo do ní vložil vratný kapitál. Akcionář na rozdíl od věřitele musí víc počítat s rizikem, že o vložený kapitál přijde, tak to u podnikání občas chodí.

Ukazuje se, že bylo správné i zrychlení v případech, kdy návrh podá sám úpadek. Pokud úpadek sám uznává, není třeba provádět další složitá dokazování.

LN Dá se říct, že po dlouhém hledání pokusem a omylem – nejprve byli v 90. letech příliš silní dlužníci, později se tak posílila moc soudců a správců, až to skončilo konkurzní mafii soudce Berký – se našla nová rovnováha?

Zařekl jsem se, že už nikdy na živnostenský úřad nepůjdu. Osobně už nevyřizuji nic kromě věcí typu občanského průkazu.

Ano. Když se podíváte na první zákon tohoto druhu, čerpal z první poloviny 20. století (což bylo i logické, žádné velké zkušenosti s tím tady nebyly). Tehdy hlavním cílem bylo rozprodat majetek a uspokojit věřitele. Ale to už ve vyspělém světě dávno není hlavním smyslem řešení úpadku – tím je nalezení takového modelu, kdy věřitelé mají největší naději, že se jim v ideálním případě vrátí celá pohledávka.

LN A jak hodnotíte konkurz v OP Prostějov? Brněnský soudce Kozák tam vyloučil z věřitelského výboru největšího hráče, Českou spořitelnu. Podle něj si OP Prostějov smluvně natolik podvázala,

ŽIVOTOPIS

Jan Dědič se narodil 4. ledna 1952. V roce 1975 vystudoval Právnickou fakultu UK. Učil na Vysoké škole ekonomické, šest let dělal podnikového právníka. V roce 1990 se stal advokátem, získal docenturu a poté profesuru. Pracuje v AK Kocián Šolc Balaščík (je zde jedním z devíti partnerů). Je členem Legislativní rady vlády a předsedou rozkladové komise ČNB. Podílí se na reformě civilního práva. V anketě z roku 2007 o „intelektuálně nejvlivnějšího právníka“ skončil pátý.

až vlastně podnik ovládala. To rozhodnutí vzbudilo poprask mezi bankami. Co jste tehdy radili klientům?

My jsme samozřejmě reagovali tak, že s tím názorem absolutně nesouhlasíme. Jak se ukázalo, měli jsme pravdu...

LN A co se ukázalo? Kozákův postoj schválil i odvolací vrchní soud.

Ale právní názor nenašel větší odezvu. Ovládání společnosti přece sleduje určitý cíl – a cílem banky není řídit zadluženou společnost, ale zajistit si návratnost svých peněz. To nemá s ovládním nic společného, leda některé formální znaky. Musí se to pokaždé posuzovat podle cíle.

Klientům jsme ovšem museli říci: My s tímto právním názorem absolutně nesouhlasíme, ale současně vás musíme varovat, abyste nedopadli špatně!

LN Pokud podle vás právní obec výklad soudce Kozáka odmítla, je vůbec nutná změna zákona?

Ovládnání je v zákoně popsáno správně, jde o jeho výklad. V nové úpravě se snažíme o mírné formulační změny, aby bylo jasné, oč jde, a aby to nebylo zaměnitelné se zajištěním věřitele na splacení úvěru.

Byla to chyba

LN Váš oficiální životopis začíná „advokátem od roku 1990“. Co jste ale dělal těch předchozích patnáct let od ukončení fakulty?

Byl jsem na VŠE a na šest let jsem si odskočil do praxe, kde jsem dělal podnikového právníka.

Víte, před rokem 1989 mě nikdy ne bavilo tzv. hospodářské právo, nikdy jsem se tím nechtěl živit; nebylo to ani moc právo, spíš plánování, takže jsem se věnoval právu občanskému nebo pracovnímu. Až po roce 1990 bylo nahrazeno skutečným obchodním právem.

LN Byl jste členem KSČ?

Byl.

LN Jak se na to zpětně díváte?

Jako na chybu, kterou jsem udělal. Nechtěl jsem být na vysoké škole do smrti asistentem.

Měl jsem tehdy pohovor se švagrem, který mě nabádal, že do strany musejí přijít taky nějaká slušní lidé, aby třeba jednou zopakovali rok 1968, změnil stranu k lepšímu.

LN Změnil jste KSČ k lepšímu?

To tedy ne. Asi po osmi letech jsem švagrovi říkal: V roce 1956, osm let po únoru 1948, už se v KSČ něco začalo dít. Ale teď bylo patnáct let po okupaci 1968, a všechno bylo čím dál horší.

Paradoxně: mým nejlepším kamarádem byl přitom Pepa Janíček, klávesista Plastic People, dokonce jsem mu byl na svatbě za svědkem...

LN Kdy naposledy jste využili v soukromém životě toho, že jste právník? Ozval jste se proti nějaké šikaně, kterou lidé třeba už ani nevnímají?

Naposledy někdy v 90. letech, kdy jsem přišel na živnostenský úřad. Snažil jsem se tam paní úřednici přesvědčit, že tomu nerozumím, a dopadl jsem tak špatně, až jsem se zařekl, že už nikdy na živnostenský úřad nepůjdu.

Osobně už nevyřizuji nic kromě věcí typu občanského průkazu, zásadně se nechávám zastupovat.